

УДК 94(477) «1921-1992»
DOI: 10.46493/2663-2675.32(1).2022.30-31

Сергій Троян*

Національний авіаційний університет
03058, просп. Любомира Гузара, 1, м. Київ, Україна

Serhiy Troyan

National Aviation University
03058, 1 Liubomyr Huzar Ave., Kyiv, Ukraine

Рецензія на монографію Василя Миколайовича Яблонського «Державний центр УНР в екзилі: ідеї, боротьба, традиція (1921–1992 роки)»

Review of the Monograph by Vasyl Mykolayovych Yablonsky “State Center of the Ukrainian People's Republic in Exile: Ideas, Struggle, Tradition (1921-1992)”

Державотворчі та нацистотворчі трансформації в Україні з 1991 р., необхідність відстоювання сучасної державності в умовах спочатку гібридної (з 26 лютого 2014 року), а надалі повномасштабної (з 24 лютого 2022 року) війни з Росією спонукають до активного вивчення історичної тягlosti цих процесів, впливу на них різного роду внутрішніх і зовнішніх чинників. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує наукове дослідження ролі української діаспори в боротьбі за відновлення державності України. Вагоме місце займають здобутки Державного центру УНР в екзилі, який упродовж практично семи десятиліть виступав репрезентантом української державності, що склалася і отримала міжнародне визнання в часи Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр. З огляду на відзначене, монографія доктора історичних наук, завідувача кафедри міжнародних відносин та міжнародного права Київського університету імені Бориса Грінченка Володимира Миколайовича Яблонського становить актуальність як з точки зору часового континууму генези й еволюції сучасної державності в Україні, так і створення науково-теоретичного вітчизняного наративу.

Монографія характеризується добре продуманою структурно-логічною схемою, що сприяла успішній реалізації мети і завдань наукового пошуку. Вона складається зі списку скорочень, передмови, вступу, п'яти розділів, підсумків і висновків, а також додатків (документи й матеріали у вигляді 12-ти додатків), списку використаних джерел та літератури й іменного покажчика. Маючи на меті «аналіз діяльності Державного центру УНР на еміграції в політичній, міжнародній,

інформаційній та культурно-гуманітарній площинах» (с. 27), автор монографії сформулював низку дослідницьких завдань – загалом їх виокремлено 15 (с. 27–28). З-поміж них особливо відзначаємо наукову необхідність і доцільність з'ясувати історичні передумови виникнення, правове підґрунтя функціонування та діяльності українського екзильного уряду в умовах політичної боротьби, визначити роль і місце Державного центру УНР на міжнародній арені, вивчити роль реорганізаційних процесів у функціонуванні еміграційного уряду, Української національної ради й інституту президентства в системі Державного центру УНР після Другої світової війни.

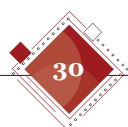
Змістовне наповнення розділів наукової праці дозволяє констатувати, що В.М. Яблонський на високому теоретико-методологічному рівні здійснив комплексне дослідження практично усіх основних сфер діяльності Державного центру УНР в екзилі у хронологічних межах 1920–1992 рр. Тобто, від часу переходу Директорії, уряду та армії УНР на еміграційне становище на межі 1920–1921 рр. до передачі владних повноважень Державного центру УНР президентові та урядові незалежної України у 1992 р. Зокрема, всебічне висвітлення отримали історичні передумови виникнення, політико-правові засади становлення та діяльності Державного центру УНР на еміграції (с. 61–216), проблеми і наслідки його реорганізації в 1945–1948 рр. (с. 217–284), а також пореформена – 1948–1992 рр. – діяльність Української національної ради і президента й уряду УНР в екзилі (с. 285–420). При цьому, окремо слід наголосити на вивченні історії заснування та практики

Стаття надійшла: 17.12.2021, Доопрацьовано: 14.01.2022, Схвалено до друку: 16.02.2022

Рекомендоване цитування:

Троян С. Рецензія на монографію Василя Миколайовича Яблонського «Державний центр УНР в екзилі: ідеї, боротьба, традиція (1921–1992 роки)». *Зовнішні справи*. 2022. Т. 32, № 1. С. 30–31.

*Відповідальний автор

функціонування Української національної ради як законодавчого органу в системі Державного центру УНР на еміграції (с. 285–352), створеного після Другої світової війни на основі «Тимчасового Закону про реорганізацію Державного центру УНР в екзилі» від 10 червня 1948 р. Першим головою президії Української національної ради був обраний Б. Іваницький. Саме Українська національна рада на своїй першій сесії в 1948 р. прийняла рішення законодавчо закріпити до того неофіційний статус президента Державного центру УНР на еміграції (першим президентом став Андрій Лівицький). Автор монографічного дослідження уповні резонно, на наш погляд, зробив висновок, що Державний центр УНР в екзилі «попри внутрішні суперечності та політичні дискусії залишався носієм ідеї та традиції української державної незалежності в світі» (с. 420).

Науково виважений і глибокий за змістом характер монографії дозволив її автору всебічно верифікувати наукову новизну положень і результатів здійсненого дослідження. Вона обумовлена, насамперед, комплексним вивченням функціонування Державного центру УНР на еміграції впродовж всього періоду його існування. Державний центр УНР як сукупність законодавчих і виконавчих українських органів влади спочатку частково, а з рубежу 1920–1921 рр. цілком перебував поза межами України. Державні установи УНР діяли спочатку на території Другої Речі Посполитої – в Тарнові, Ченстохові, Варшаві, а потім у Парижі, Веймарі, Кісінгені, Мюнхені, Філадельфії. Діяльність Державного центру УНР в екзилі продовжувалася до 1992 р., коли десята Надзвичайна сесія Української національної ради визнала його правонаступницею сучасну Україну як суверенну і незалежну державу й ухвалила відповідне рішення. 22 серпня 1992 р. президент УНР на еміграції Микола Плав'юк склав повноваження Державного центру УНР та здійснив урочисту передачу офіційних управлінських функцій і атрибутів (клейнодів) державної

влади новообраному Президенту України в особі Леоніда Кравчука.

Монографія В.М. Яблонського відзначається аргументованим виокремленням і всебічним аналізом форм діяльності еміграційного уряду УНР на міжнародній арені (у Польщі, Франції, Німеччині, США) щодо захисту як населення України на окупованих територіях, так і українців-емігрантів; реконструкцією на підставі архівних джерел діяльності представницьких інституцій на еміграції – Ради Республіки та Української національної ради; урешті, теоретичним обґрунтуванням підходів до проблеми спадкоємності сучасної України і УНР. Вона виконана на основі вивчення неопублікованих архівних документів і опублікованих джерел, зокрема документальної, наративної і періодичної преси. Особливо варто наголосити на всебічному опрацюванні та залученні в науковий обіг документів Центрального державного архіву вищих органів влади й управління України, Центрального державного архіву зарубіжної україніки, Галузевого державного архіву Служби зовнішньої розвідки України, Поточного архіву ОУН в Києві, Центрального військового архіву і Архіву актів нових у Варшаві тощо.

Монографічна праця є комплексним, оригінальним, завершеним історичним дослідженням важливої наукової проблеми на основі використання сучасних історичних і загальнонаукових методів і підходів. В.М. Яблонський, як автор рецензованої монографії, всебічно верифікував наріжне положення, що 24 серпня 1991 р. було не проголошено, а фактично відновлено незалежність України. Цей науково аргументований висновок набув особливого політичного та практичного значення і звучання після відзначення 30-річчя сучасного етапу державної незалежності України, за необхідності подальшого зміцнення її внутрішніх устоїв, національної безпеки та міжнародних позицій в умовах надання ефективної відсічі російській широкомасштабній агресії.